

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۷، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۳، صفحات ۴۹-۶۹

بررسی عوامل مؤثر بر تمایل باغداران به مشارکت در تشکیل تعاونی‌های تولیدگردو در شهرستان تویسرکان

محمد عبدالملکی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱۱/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۹/۴

چکیده

پژوهش حاضر، با هدف بررسی عوامل مؤثر بر تمایل باغداران به مشارکت در تشکیل تعاونی‌های تولید گردو در شهرستان تویسرکان، از نوع مطالعات توصیفی-همبستگی است و در آن، از آمار توصیفی (فراوانی، درصد فراوانی، میانگین، کمینه و بیشینه) و آمار تحلیلی (همبستگی، رگرسیون و آزمون من-ویتنی) استفاده شد. بررسی همبستگی میان متغیرها نشان داد که بین میزان عملکرد، درآمد غیرکشاورزی، درآمد کشاورزی، حمایت‌های مالی دولتی، زمینه‌های اجتماعی و نگرش باغداران و متغیر «تمایل به مشارکت» رابطه مثبت و معنی‌دار و نیز بین متغیرهای سن و سابقه باغداری و متغیر «تمایل به مشارکت» رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد. همچنین، تجزیه و تحلیل رگرسیون گام به گام نشان داد که متغیرهای نگرش باغداران، درآمد غیرکشاورزی، حمایت‌های مالی دولتی، سابقه باغداری و زمینه اجتماعی ۴۲ درصد تغییرات متغیر وابسته پژوهش حاضر را تبیین می‌کنند. با توجه به ضرایب استانداردشده، متغیر «نگرش باغداران» مهم‌ترین عامل در پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته شناخته شد.

* استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خرم‌آباد (abdolmaleky@yahoo.com).

کلیدواژه‌ها: تمایل باغداران به مشارکت، گردو، تعاونی‌های تولید، تویسرکان (شهرستان).

مقدمه

تقریباً نیمی از جمعیت جهان در نواحی روستایی کشورهای در حال توسعه زندگی می‌کنند که اکثریت آنها را کشاورزان خرده‌پا تشکیل می‌دهند و معیشت آنها از طریق کشاورزی و فعالیت‌های مربوط بدان تأمین می‌شود (صدیقی و درویشی‌نیا، ۱۳۸۱). در کشور ایران، جمعیت نواحی روستایی ۳۲ درصد از جمعیت کل کشور را تشکیل می‌دهد (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵).

امروزه، تعاونی‌های بخش کشاورزی از جلوه‌های مشارکت سازمان‌یافته کشاورزان روستایی در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی به‌شمار می‌روند. با این همه، بسترسازی برای شکل‌گیری تعاونی‌ها و برانگیختن احساس نیاز در روستاییان برای تشکیل تعاونی‌ها به عنوان نخستین و مهم‌ترین مرحله نیز در تداوم فرایندهای بعدی بسیار اهمیت دارد (Nekoie Naeeni, 2006). در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و صنعتی، بین ۳۵ تا ۶۵ درصد محصولات کشاورزی در بخش تعاونی تولید می‌شود (محمدلو، ۱۳۸۳). در ایران، با نگاهی منصفانه، به‌دلیل عدم طراحی و اجرای برنامه‌های منطبق با سیاست، سهم بخش تعاون در اقتصاد بسیار پایین‌تر از سی درصد تولید ناخالص ملی است (ناطق، ۱۳۸۳).

می‌توان گفت که تعاونی‌های کشاورزی از مؤثرترین شبکه‌های موجود در سطح روستا به‌شمار می‌روند که با خدمت‌رسانی مستقیم به کشاورزان و توده‌ها، در تحقق برنامه‌های کلان کشور نقشی مهم ایفا می‌کنند. از این‌رو، با بررسی و تحلیل شرکت‌های تعاونی کشاورزی به‌منظور ارائه راهکارهای اجرایی منطبق با سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه، می‌توان گامی مؤثر در راستای خودکفایی کشور برداشت (لطیفیان، ۱۳۸۵).

تاکنون در زمینه‌هایی چون مشارکت در تشکیل تعاونی‌ها، اثرات، موفقیت و یا شکست آنها مطالعات زیادی انجام شده است. عباسی (۱۳۷۹)، در مطالعه خود با عنوان «بررسی

عوامل مؤثر در گرایش افراد به ایجاد تشکل‌های تعاونی در کهگیلویه و بویراحمد، نتیجه گرفت که تعدیل اقساط و نرخ سود وام‌های اعطایی از جمله متغیرهای تأثیرگذار بر فعال‌سازی تشکل‌های تعاونی است. در این راستا، طاهرخانی و قرنی آرانی (۱۳۸۰) نیز در پژوهش خود، به مطالعه عوامل مؤثر بر گرایش روستاییان به تشکیل تعاونی‌های روستایی در دهستان قنات قم پرداخته و بیان داشته‌اند که درجه دخالت دولت، میزان آگاهی مردم، بیکار یا شاغل بودن، نوع شغل و میزان مخاطره‌پذیری افراد در تشکیل تعاونی‌های روستایی مؤثرند. رکن شکل‌دهی تعاونی‌های روستایی مشارکت داوطلبانه و فعال روستاییان است. شاهرودی و چیدری (۱۳۸۸) در مطالعه خود به بررسی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت کشاورزان در مدیریت شبکه‌های آبیاری پرداختند و نتایج این تحقیق نشان داد که متغیرهای سن، درآمد سالانه و انسجام اجتماعی از مهم‌ترین عوامل متمایزکننده دو گروه کشاورزان در شبکه‌های آبیاری دارای تعاونی آب‌بران و فاقد این تعاونی است. همچنین، نتایج مطالعه علی‌بیگی و نکویی نائینی (۱۳۸۷) در بررسی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت اعضا در مدیریت تعاونی‌های روستایی شهرستان کرمانشاه نشان داد که میزان شرکت در دوره‌های آموزشی، میزان رضایت از عملکرد تعاونی، چگونگی نگرش به تعاونی و سطح تحصیلات اعضا از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر میزان مشارکت به‌شمار می‌روند.

پزشکی‌راد (۱۳۷۹)، در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر عضویت کشاورزان در تعاونی‌های تولید روستایی استان فارس»، نتیجه گرفت که متغیرهای سن، سطح تحصیلات، شغل اصلی، نظام بهره‌برداری، تعداد قطعات زمین، میزان درآمد، استفاده از وام و اعتبارات، دسترسی به نهاده‌های کشاورزی و میزان استفاده از ماشین‌آلات کشاورزی با عضویت کشاورزان در تعاونی‌های تولید رابطه معنی‌دار دارند. همچنین، کوهی (۱۳۸۸)، در مطالعه خود با عنوان «راهکارهای ارتقای فرهنگ تعاون»، به بررسی استان آذربایجان شرقی پرداخته و بیان داشته است که متغیرهای حمایت‌های مالی دولت از تعاونی‌ها، میزان

شناخت و آگاهی اعضا نسبت به تعاونی‌ها، نگرش نسبت به تعاونی‌ها، عملکرد تعاونی‌ها، برگزاری دوره‌های آموزشی و راهکارهای تقویت فرهنگ تعاون با مشارکت افراد در ایجاد تعاونی‌ها رابطه مثبت و معنی‌دار دارند.

شهرستان تویسرکان در دامنه کوه الوند و در جنوب غربی شهرستان همدان واقع شده است. بر اساس آخرین آمار جهاد کشاورزی شهرستان، وسعت باغ‌های گردوی تویسرکان حدود ۵۰۴۸ هکتار است که از نظر مساحت و مرغوبیت، در سطح استان همدان و حتی در مقیاس کشوری نیز از جایگاه نخست برخوردار است (آمارنامه مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان تویسرکان، ۱۳۹۱). اقلیم مناسب و خاک حاصل‌خیز تویسرکان توان بالایی را در تولید گردو برای این شهرستان ایجاد کرده است. با توجه به نرخ بیکاری و مهاجرت در این شهرستان، ضعف نسبی آن در صنعت و خدمات و نیز محرومیت و درآمد پایین باغداران، می‌تواند با کمک تعاونی‌ها با برنامه‌ریزی مناسب برای تولید تا مصرف این محصول در راستای اشتغال‌زایی و افزایش درآمد باغداران و قطع دست‌دلالتان گام برداشت. همچنین، موفقیت و کارآمدی این‌گونه تشکلهای در گرو تشکیل موفق و مبتنی بر مطالعه آنهاست. شواهد نشان داده است که اگر به مطالعات زمینه‌یابی ایجاد تشکلهای مشارکتی به‌طور شایسته و بایسته توجه نشود، ایجاد، تشکیل، استمرار و تثبیت آنها در جوامع روستایی و کشاورزی کشور با شکست مواجه خواهد شد (احمدوند و شریف‌زاده، ۱۳۸۸). بنابراین، بسترسازی و بررسی زمینه‌های مشارکت باغداران در تشکیل تعاونی‌ها از مقدمات و الزامات انکارناپذیر به‌شمار می‌رود و بی‌توجهی بدان در حوزه مسائل توسعه کشاورزی هزینه‌های بسیار گزاف را بر جوامع روستایی تحمیل می‌کند. از این‌رو، پژوهش حاضر می‌کوشد که نخست، ویژگی‌های باغداران مورد مطالعه را شناسایی کند و سپس، به بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر تمایل آنها به مشارکت در تشکیل تعاونی‌های تولید گردو در شهرستان تویسرکان بپردازد.

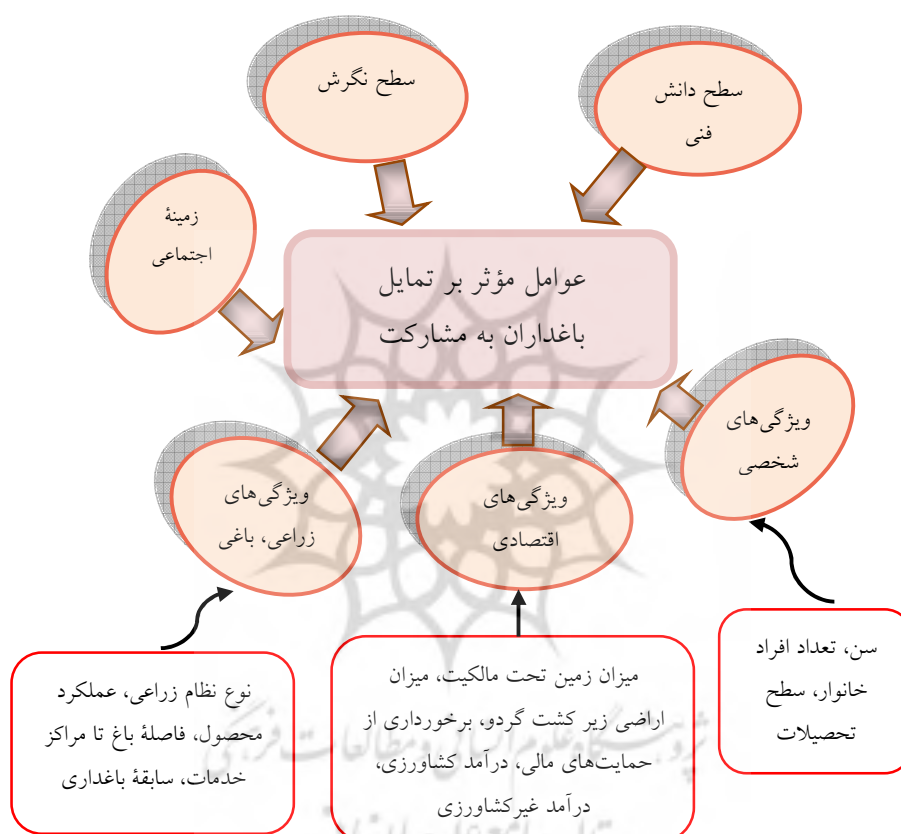
چارچوب نظری تحقیق

جدول ۱- دیدگاه‌ها، نظریه‌ها و پیش‌فرض‌های پیشینه تحقیق

فرضیه تحقیق	منابع	یافته‌های تحقیقات پیشین
بین سن باغداران و میزان تمایل به مشارکت آنها رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد.	شاهرودی و چیذری، ۱۳۸۸؛ نصیری، ۱۳۸۹؛ Grootaert, 1999	کشاورزان جوان‌تر از سطح مشارکت بالاتری برخوردارند.
بین سطح تحصیلات باغداران و میزان تمایل به مشارکت آنها رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.	پزشکی‌راد و کیانی‌مهر، ۱۳۸۰؛ حیدرپور و همکاران، ۱۳۸۶؛ Kreanzle, 1989; Grootaert, 1999.	هر چه سطح تحصیلات باغداران بالاتر باشد، از سطح مشارکت بالاتری برخوردارند.
بین تعداد افراد خانوار باغداران و میزان تمایل به مشارکت آنها رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد.	باصری و همکاران، ۱۳۸۹؛ اعظمی و سروش‌مهر، ۱۳۸۹	تعداد افراد خانوار کشاورزان بر سطح مشارکت آنها مؤثر است.
بین میزان زمین تحت مالکیت باغداران و میزان تمایل به مشارکت آنها رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.	حیدرپور و همکاران، ۱۳۸۶؛ علی‌بیگی و نکویی نائینی، ۱۳۸۷؛ Kreanzle, 1989	کشاورزانی که زمین بیشتری دارند، از سطح مشارکت بالاتری برخوردارند.
بین میزان عملکرد باغداران و میزان تمایل به مشارکت آنها رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.	باصری و همکاران، ۱۳۸۹؛ معتمد و پورکند، ۱۳۹۰؛ Raman, 2005; Mokhtari et al., 2012	کشاورزانی که عملکرد بیشتری دارند، از سطح مشارکت بالاتری برخوردارند.
بین فاصله مزرعه باغداران تا مراکز خدمات کشاورزی و میزان تمایل به مشارکت آنها رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد.	پزشکی‌راد و کیانی‌مهر، ۱۳۸۰؛ شاهرودی و چیذری، ۱۳۸۸؛ Shufang and Leonard, 1998	بین فاصله مزرعه باغدار تا مراکز خدمات کشاورزی و میزان مشارکت رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد.
بین میزان درآمد غیرکشاورزی باغداران و میزان تمایل به مشارکت آنها رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.	شعبانعلی‌فمی و همکاران، ۱۳۸۷؛ حیدرپور و همکاران، ۱۳۸۶؛ Kreanzle, 1989; Didi, 2004	کشاورزانی که درآمد غیرکشاورزی بالاتری دارند، از سطح مشارکت بالاتری برخوردارند.

یافته‌های تحقیقات پیشین	منابع	فرضیه تحقیق
کشاورزانی که درآمد کشاورزی بالاتری دارند، از سطح مشارکت بالاتری برخوردارند. بین سابقه کار کشاورزی و سطح تمایل به مشارکت کشاورزان رابطه معکوس و معنی دار وجود دارد.	شعبانعلی فمی و همکاران، ۱۳۸۷؛ حیدرپور و همکاران، ۱۳۸۶؛ شاهرودی و چیدری، ۱۳۸۸ Kreanzle, 1989; Didi, 2004	بین میزان درآمد باغداران و میزان تمایل به مشارکت آنها رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد.
باغدارانی که به میزان بیشتری از حمایت‌های مالی دولتی برخوردارند، مشارکت بالاتری دارند.	احمدوند و شریف‌زاده، ۱۳۸۸ Kuhi, 2006; Mokhtari et al., 2012	بین سابقه کار باغداری و میزان تمایل به مشارکت باغداران رابطه منفی و معنی دار وجود دارد.
باغدارانی که از زمینه‌های اجتماعی - فرهنگی بالاتری برخوردارند، مشارکت بالاتری دارند.	طالب، ۱۳۸۴؛ حیدرپور و همکاران، ۱۳۸۶؛ شاهرودی و چیدری، ۱۳۸۸؛ نصیری، ۱۳۸۹	بین زمینه‌های اجتماعی و میزان تمایل به مشارکت رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد.
کشاورزانی که دانش فنی بالاتری دارند، از سطح مشارکت بالاتری برخوردارند.	طاهرخانی و قرنی آرانی، ۱۳۸۰؛ شعبانعلی فمی و همکاران، ۱۳۸۷ Kuhi, 2006	بین سطح دانش فنی باغداران و میزان تمایل به مشارکت آنها رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد.
کشاورزانی که نگرش مساعدتری دارند، از سطح مشارکت بالاتری برخوردارند.	یزدان‌پناه و صمدیان، ۱۳۸۶؛ علی‌بیگی و نکویی نائینی، ۱۳۸۷؛ احمدوند و شریف‌زاده، ۱۳۸۸	بین نگرش باغداران و میزان تمایل به مشارکت آنها رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد.
تفاوت در میزان مشارکت کشاورزان بر حسب برخورداری یا عدم برخورداری از حمایت‌های مالی دولت معنی دار است.	پزشکی‌راد و کیانی مهر، ۱۳۸۰ Kuhi, 2006	بین میزان تمایل به مشارکت باغداران بر حسب برخورداری یا عدم برخورداری از حمایت‌های مالی دولت تفاوت معنی دار وجود دارد.

منبع: یافته‌های پژوهش

نمودار ۱- نمودار شماتیک عوامل مؤثر بر تمایل باغداران به مشارکت در تشکیل تعاونی های

تولید گردو در شهرستان تویسرکان

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع توصیفی-همبستگی بوده و در شهرستان تویسرکان به مساحت ۱۴۶۴ کیلومتر مربع واقع در جنوب غربی استان همدان در سال ۱۳۹۲ انجام شده است. جامعه آماری تحقیق شامل ۶۰۰ نفر از «باغداران گردو» و نمونه مورد مطالعه نیز شامل ۲۳۴ باغدار بود که حجم نمونه بر اساس روش کوکران، با در نظر گرفتن واریانس متغیر «سطح باغ گردوی باغداران»، محاسبه و به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شد. از مجموع دهستان‌های شهرستان، شش دهستان به‌طور تصادفی انتخاب شدند؛ سپس، از مجموع روستاهای موجود در دهستان‌های برگزیده، روستاهای مورد نظر انتخاب شدند؛ و سرانجام نیز تعداد نمونه هر روستا به روش متناسب با حجم مشخص شد. متغیر وابسته تحقیق میزان تمایل باغداران به مشارکت در تشکیل تعاونی‌های تولیدگردو در شهرستان تویسرکان است؛ برای سنجش این متغیر، ده گزینه مشارکتی مطرح شد که عبارت‌اند از: میزان تمایل به پیگیری امور مربوط به تشکیل تعاونی‌ها، میزان تمایل به مشارکت فکری، تمایل به مشارکت در اداره و مدیریت تعاونی، شرکت در جلسات تعاونی‌ها، تمایل به مشارکت در تصمیم‌گیری‌های گروهی، تشویق دیگران به مشارکت، میزان تمایل به کمک مالی، تمایل به کمک مادی، تأمین نیروی انسانی، تمایل در تشخیص نقاط ضعف و قوت، و میزان موفقیت تعاونی‌ها؛ و از پاسخ‌گویان خواسته شد که نظرات خود را در مورد هر کدام از گویه‌ها بر اساس طیف پنج‌قسمتی لیکرت (خیلی کم = ۱، کم = ۲، تا حدودی = ۳، زیاد = ۴، و خیلی زیاد = ۵) بیان کنند. همچنین، متغیرهای مستقل تحقیق عبارت‌اند از: ویژگی‌های فردی، اقتصادی، دانش فنی، نگرش، زمینه اجتماعی، و حمایت مالی دولت. برای سنجش متغیر نگرش، از پاسخ‌گویان خواسته شد تا بر اساس طیف پنج‌قسمتی لیکرت، میزان موافقت خود را در مورد بیست گویه نگرشی از قبیل افزایش همکاری بین باغداران با تشکیل تعاونی، بهبود دسترسی به منابع تولید، سودمندی اقتصادی تعاونی‌ها، کمک

به افزایش دانش و آگاهی باغداران، و علاقه‌مندی به تشکیل تعاونی بیان کنند. همچنین، با استفاده از گویه‌های دانش و آگاهی، میزان دانش و اطلاعات باغداران در مورد هدف، نحوه تشکیل و اداره تعاونی‌ها (از جمله انتخاب هیئت مدیره و سهم هر عضو) سنجیده شد. متغیر زمینه اجتماعی نیز با استفاده از دوازده گویه در زمینه دو مقوله اعتماد و عضویت سنجیده شد^(۱). همچنین، متغیر حمایت مالی دولتی نیز مبالغ وام‌های دولتی دریافتی از سوی باغداران شده است. ابزار تحقیق پرسشنامه‌ای بوده که برای پژوهش حاضر طراحی شد و پس از سنجش روایی آن با استفاده از پانل کارشناسان، محاسبه پایایی بخش‌های متفاوت آن با آزمون آلفای کرونباخ صورت گرفت و ضریب آن برای گویه‌ها (دانش فنی ۰/۸۲۰، نگرش ۰/۸۹۱، زمینه اجتماعی ۰/۷۳۱، و تمایل به مشارکت ۰/۸۲۲) به دست آمد.

اطلاعات مورد نیاز تحقیق به دو روش کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری شد. روش‌های آماری مورد استفاده در تحقیق شامل «آمار توصیفی» و «آمار استنباطی» بوده است؛ آمار توصیفی شامل فراوانی، درصد فراوانی، کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف معیار است. در بخش آمار تحلیلی، برای بررسی رابطه بین متغیرها، از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. در تحلیل رگرسیونی، مجموع نمرات داده‌های طبقه‌ای پنج‌سطحی (طیف لیکرت) را می‌توان وارد تحلیل کرد.

آجایی (Ajayi, 2006) نیز در بررسی تمایل کشاورزان به پرداخت هزینه‌های خدمات ترویج، از این‌گونه متغیرها در تحلیل رگرسیونی خود استفاده کرده است. همان‌گونه که گفته شد، متغیرهای نگرش، دانش فنی، تمایل به مشارکت و زمینه اجتماعی با استفاده از گویه‌هایی با امتیازات پنج‌قسمتی سنجیده شده‌اند. از این‌رو، برای بررسی تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، از تحلیل رگرسیون گام به گام^(۲) و برای بررسی اختلاف بین گروه‌های مختلف در زمینه متغیر وابسته نیز از آزمون من-ویتنی استفاده شد. همچنین، تجزیه و تحلیل داده‌ها با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS19 انجام پذیرفت.

نتایج و بحث

نخستین هدف پژوهش حاضر شناسایی ویژگی‌های فردی باغداران گردو بود. نتایج نشان داد که اکثریت پاسخ‌گویان (نزدیک به ۹۴ درصد) مرد بوده‌اند؛ میانگین سنی پاسخ‌گویان ۴۷ سال، حداقل سن ۲۷ و حداکثر ۶۵ سال بوده است؛ و ۸۷ درصد پاسخ‌گویان متأهل بوده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که میانگین بعد خانوار در نمونه مورد مطالعه شش نفر بوده است. با توجه به میانگین سنی پاسخ‌گویان، دلیل بالا بودن میانگین بعد خانوار آن است که جمعیت موجود در روستاهای شهرستان تویسرکان بیشتر میان‌سال و متشکل از خانوارهای بزرگ‌تر و سنتی‌تر بوده و خانوارهای جوان و کوچک به شهرهای بزرگ مهاجرت کرده‌اند. همچنین، سطح تحصیلات اکثریت پاسخ‌گویان (۸۲/۱ درصد) دیپلم و پایین‌تر بوده است. ۵۳ درصد پاسخ‌گویان بیش از نه سال و بقیه کمتر از نه سال و به‌طور میانگین، ۱۲/۴۸ سال سابقه باغداری گردو داشته‌اند. بر اساس نتایج پژوهش حاضر، شغل اصلی ۲۷ درصد پاسخ‌گویان تنها باغدار گردو، ۴۱ درصد باغدار و زارع و بقیه باغدار و دامدار بوده است. نتایج تحقیق نشان داد که میانگین میزان باغ پاسخ‌گویان ۰/۶ هکتار بوده است؛ اکثر آنها (۹۳/۶ درصد) کمتر از یک هکتار باغ گردو داشته‌اند. حدود دو سوم پاسخ‌گویان (۶۳ درصد) محصول گردوی خود را در بازارهای محلی به فروش می‌رسانند. بر اساس پاسخ‌های باغداران، درآمد ۷۰/۵ درصد آنها کمتر از صد میلیون ریال در سال و میانگین درآمد ماهانه آنها نه میلیون ریال بوده است (جدول ۲).

بررسی رابطه متغیرهای مستقل تحقیق با «تمایل به مشارکت باغداران»

همان‌گونه که پیش از این نیز بیان شد، برای تبیین و بررسی رابطه بین متغیرهای مورد مطالعه در تحقیق حاضر (متغیرهای مستقل و وابسته)، از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده که نتایج آن در جدول ۳ آمده است.

جدول ۲- آمار توصیفی ویژگی‌های فردی پاسخ‌گویان

ویژگی	طبقه	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۲۲۰	۹۳/۸
	زن	۱۴	۶/۲
سن (سال)	کمتر از ۳۵	۳۰	۱۲/۸
	۳۶-۴۵	۸۸	۳۷/۶
	۴۶-۵۵	۹۲	۳۹/۳
	بیشتر از ۵۶	۲۴	۱۰/۳
	میانگین		۴۶/۷۶
سطح تحصیلات	بی‌سواد	۳۴	۱۴/۵
	ابتدایی و راهنمایی	۱۰۵	۴۴/۸
	دبیرستانی	۵۳	۲۲/۶
	دانشگاهی	۴۲	۱۷/۹
سابقه باغداری (سال)	کمتر از ۹	۱۱۰	۴۷
	۱۰-۱۹	۶۹	۲۹/۵
	۲۰-۲۹	۲۷	۱۱/۵
	۳۰-۳۹	۲۸	۱۲
درآمد سالانه (میلیون ریال)	کمتر از ۱۰۰	۱۶۵	۷۰/۵
	۱۰۰-۲۰۰	۵۴	۲۳/۱
	۲۰۰-۳۰۰	۹	۳/۸
	۳۰۰-۴۰۰	۶	۲/۶

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۳- نتیجه آزمون همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای مستقل و «تمایل به مشارکت باغداران»

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
سن	-۰/۴۷۷**	۰/۰۰۰
سطح تحصیلات	۰/۱۷۲	۰/۹۸۲
تعداد افراد خانوار	-۰/۲۰۷**	۰/۰۰۱
سابقه باغداری	-۰/۳۲۲**	۰/۰۰۰
زمین زیر کشت	۰/۰۴۲	۰/۵۲۲
زمین تحت مالکیت	۰/۱۲۵	۰/۰۵۶
عملکرد	۰/۲۹۳**	۰/۰۰۳
فاصله باغ تا مراکز خدمات	-۰/۳۳۷**	۰/۰۰۰
درآمد غیرکشاورزی	۰/۵۰۳**	۰/۰۰۲
درآمد کشاورزی	۰/۲۲۳**	۰/۰۰۱
میزان حمایت‌های مالی دولت	۰/۳۰۷**	۰/۰۰۰
زمینه اجتماعی	۰/۳۲۳**	۰/۰۰۹
دانش فنی	-۰/۰۵۳	۰/۴۲۴
نگرش	۰/۶۰۲**	۰/۰۰۰

** سطح معنی داری ۱ درصد

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج به دست آمده، بین سن باغداران و میزان تمایل آنها به مشارکت رابطه منفی و معنی دار وجود دارد؛ یافته‌های پژوهش شاهرودی و چیدری (۱۳۸۸)، نصیری (۱۳۸۹)، کرینزل (Kreanzle, 1989) و گروتاثرت (Grootaert, 1999) نیز مؤید این یافته است. به دیگر سخن، بر اساس این یافته‌ها، تمایل افراد جوان به مشارکت بیشتر است. همچنین، بین تعداد افراد خانوار باغداران و میزان تمایل آنها به مشارکت رابطه منفی و معنی دار وجود دارد؛ نتایج پژوهش‌های باصری و همکاران (۱۳۸۹)، اعظمی و سروش مهر (۱۳۸۹) با این یافته همخوانی دارد. برآورده ساختن نیازهای اعضای خانوار از جمله

مسئولیت‌های سرپرست خانوار است؛ تعداد بالای اعضا باعث افزایش بار مسئولیت شده و افزایش دغدغه معاش می‌تواند از انگیزه و تمایل باغداران برای مشارکت در فعالیت‌های تعاونی بکاهد.

یافته‌ها نشان داد که بین سابقه باغداری و میزان تمایل به مشارکت باغداران رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد؛ در همین راستا، مطالعات پزشکی‌راد و کیانی‌مهر (۱۳۸۰)، شاهرودی و چیذری (۱۳۸۸)، و مختاری و همکاران (Mokhtari et al., 2012) نیز این نتیجه‌گیری را تأیید می‌کنند. باغداران با سابقه بیشتر تمایل کمتری به مشارکت در نهادهای نوین از جمله تعاونی‌های تولید دارند. در این زمینه، عواملی از جمله موفق نبودن تعاونی‌های کشاورزی موجود تأثیر منفی بر میزان تمایل به مشارکت باغداران دارد. بین فاصله مزرعه باغداران تا مراکز خدمات کشاورزی و میزان تمایل آنها به مشارکت نیز رابطه منفی و معنی‌دار به دست آمد، که نتایج تحقیقات پزشکی‌راد و کیانی‌مهر (۱۳۸۰)، شاهرودی و چیذری (۱۳۸۸)، شوفانگ و لئونارد (Shufang and Leonard, 1998) نیز مؤید همین موضوع است. وجود مسافت زیاد بین مزرعه و مراکز خدمات کشاورزی سبب سختی تردد می‌شود و در نتیجه، رغبت به استفاده از خدمات این مراکز و امکان تبادل اطلاعات در زمینه مزایای مشارکت در تعاونی‌های تولید کشاورزی کاهش می‌یابد.

نتایج بررسی همبستگی بین متغیرها نشان داد که بین میزان عملکرد محصول گردوی باغداران و میزان تمایل آنها به مشارکت رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد؛ یافته‌های پژوهشی پزشکی‌راد و کیانی‌مهر (۱۳۸۰)، باصری و همکاران (۱۳۸۹)، معتمد و پورکند (۱۳۹۰)، رامن (Raman, 2005) و مختاری و همکاران (Mokhtari et al., 2012) نیز در راستای تأیید همین یافته‌هاست. محصول بیشتر و در نتیجه درآمد بیشتر، مخاطره‌پذیری افراد را بالاتر برده، تمایل و مشارکت در پدیده‌هایی نوظهور مانند تعاونی‌های تولید را افزایش می‌دهد. بین میزان درآمد غیرکشاورزی باغداران و میزان تمایل آنها به مشارکت نیز رابطه مثبت و معنی‌دار به دست آمد؛ نتایج مطالعات حیدرپور و همکاران (۱۳۸۶)،

شعبانعلی فمی و همکاران (۱۳۸۷)، دیدی (Didi, 2004)، و کرینزل (Kreanzle, 1989) نیز مؤید این یافته است. همان‌گونه که پیش‌تر نیز اشاره شد، درآمد بالاتر به باغداران امکان مشارکت بالاتری خواهد داد. افزون بر این، بین میزان درآمد کشاورزی باغداران و میزان تمایل آنها به مشارکت رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد، که این یافته نیز با نتایج تحقیقات پزشکی‌راد و کیانی‌مهر (۱۳۸۰)، حیدرپور و همکاران (۱۳۸۶)، شعبانعلی فمی و همکاران (۱۳۸۷)، شاهرودی و چیدری (۱۳۸۸)، دیدی (Didi, 2004)، و کرینزل (Kreanzle, 1989) مطابقت دارد. بر اساس این یافته، باغدارانی که درآمد کشاورزی بالاتری دارند، از تمایل بیشتر به مشارکت برخوردارند. همچنین، بین میزان حمایت‌های مالی دولتی و میزان تمایل باغداران به مشارکت نیز رابطه مثبت و معنی‌دار به‌دست آمد، که نتایج تحقیقات احمدوند و شریف‌زاده (۱۳۸۸)، کوهی (Kuhi, 2006) و مختاری و همکاران (Mokhtari et al., 2012) نیز با این ادعا موافقت دارد. حمایت‌های مالی دولتی موجب می‌شود که کشاورزان با نگرانی کمتری در فعالیتهایی نظیر تعاونی‌های تولید مشارکت کنند. به هر حال، حمایت‌های مالی دولتی حداقل در مراحل ابتدایی تشکیل این تعاونی‌ها نقش اساسی دارد.

همان‌گونه که نتایج تحقیق نشان می‌دهد، بین زمینه اجتماعی و میزان تمایل باغداران به مشارکت رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد؛ این یافته با نتایج تحقیقات طالب (۱۳۸۴)، حیدرپور و همکاران (۱۳۸۶)، شاهرودی و چیدری (۱۳۸۸)، نصیری (۱۳۸۹) هم‌راستا است. میزان اعتماد، اطمینان، همدلی و پیشینه مشارکتی باغداران تمایل و رغبت آنها برای فعالیت‌های گروهی و تعاونی را افزایش می‌دهد. بین سطح نگرش باغداران و میزان تمایل آنها به مشارکت نیز رابطه مثبت و معنی‌دار به‌دست آمد، که نتایج پژوهش‌های احمدوند و شریف‌زاده (۱۳۸۸)، یزدان‌پناه و صمدیان (۱۳۸۶)، و علی‌بیگی و نکویی نائینی (۱۳۸۷) نیز با این یافته همخوانی دارد. بر اساس نظریه‌های علوم رفتاری، نگرش پیش‌زمینه رفتار است و مثبت بودن نگرش نسبت به عملی نظیر مشارکت در تعاونی‌های تولید کشاورزی زمینه‌ساز اقدام عملی خواهد بود.

مقایسه میانگین اختلاف بین میزان «تمایل باغداران به مشارکت» بر حسب برخورداری یا عدم برخورداری آنها از حمایت‌های مالی دولتی

به‌منظور مقایسه میزان تمایل به مشارکت باغداران بر حسب برخورداری یا عدم برخورداری آنها از حمایت‌های مالی دولتی، از آزمون من-ویتی استفاده شد (جدول ۴). با توجه به سطح معنی‌داری به‌دست آمده (۰/۰۰۲) و اختلاف در میانگین رتبه‌ای حاصل، می‌توان نتیجه گرفت که با اطمینان ۹۹ درصد بین میانگین متغیر یادشده اختلاف معنی‌دار وجود دارد، بدین معنی که باغداران برخوردار از حمایت‌های مالی دولتی، در مقایسه با باغدارانی که از این حمایت‌ها برخوردار نبوده‌اند، تمایل بیشتری به مشارکت در تشکیل تعاونی‌های تولید‌گر دو داشتند.

جدول ۴- نتیجه مقایسه میانگین اختلاف بین میزان تمایل باغداران به مشارکت بر حسب

برخورداری یا عدم برخورداری از حمایت‌های مالی دولتی

متغیر	برخورداری یا عدم برخورداری	فراوانی	میانگین رتبه‌ای	آماره من-ویتی	سطح معنی‌داری
برخورداری یا عدم برخورداری از	بله	۱۴۰	۱۲۸/۶۰		
حمایت‌های مالی دولتی	خیر	۹۴	۱۰۰/۹۶	۵۰۲۵/۵۰۰	۰/۰۰۲
	جمع	۲۳۴			

منبع: یافته‌های پژوهش

تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه گام به گام درباره میزان تمایل باغداران به مشارکت در تشکیل تعاونی‌های تولید‌گر دو

به‌منظور تحلیل تأثیر متغیرهای مستقل تحقیق بر متغیر وابسته تمایل باغداران به مشارکت، از روش رگرسیون چندگانه به شیوه گام به گام استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ آمده است. نتایج نشان می‌دهد که متغیرهای نگرش، درآمد غیرکشاورزی، میزان حمایت‌های مالی دولتی، سابقه باغداری و زمینه اجتماعی ۴۲ درصد تغییرات متغیر وابسته تحقیق را تبیین می‌کنند. برای مقایسه اثرات متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، از ضرایب استانداردشده

(Beta) استفاده شده که بر این اساس، متغیر «نگرش باغداران» مهم‌ترین عامل در پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته بوده است (Beta= ۰/۳۸۸).

جدول ۵- نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام

متغیر	B	SEB	Beta	آماره t	سطح معنی داری
سطح نگرش	۰/۴۳۹	۰/۰۱۵	۰/۳۸۸	۸/۳۸۷	۰/۰۰۰
درآمد غیرکشاورزی	۰/۷۸۰	۰/۱۲۸	۰/۲۶۷	۵/۲۷۳	۰/۰۰۰
حمایت مالی دولتی	۰/۸۴۱	۰/۰۸۶	۰/۱۵۸	۴/۵۷۷	۰/۰۰۰
سابقه باغداری	۱/۰۴۱	۰/۱۳۴	۰/۱۴۰	۴/۱۳۹	۰/۰۰۰
زمینه اجتماعی	۰/۲۸۲	۰/۱۱۶	۰/۰۹۸	۲/۵۲۷	۰/۰۰۷
عرض از مبدأ	۱۹/۸۱۳	۵/۱۲۲	—	۳/۴۶۷	۰/۰۰۰

متغیر وابسته: میزان تمایل به مشارکت

$$F = ۵۰/۰۲۳ \quad R^2_{adj} = ۰/۴۲۱ \quad R^2 = ۰/۶۷۳$$

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در پژوهش حاضر، عوامل مؤثر بر تمایل باغداران به مشارکت در تشکیل تعاونی‌های تولید گردو در شهرستان تویسرکان بررسی و تحلیل شد. به‌طور کلی، بر اساس نتایج تحقیق، وجود نگرش مساعد در بین باغداران و تقویت نگرش‌های مثبت نسبت به تعاونی‌ها و اقدامات تعاونی با استفاده از راهکارهای مناسب، افزایش حمایت‌های مالی دولتی از طریق اعطای تسهیلات و اعتبارات و نیز بهره‌گیری از دانش و نظرات باغداران باتجربه و به‌کارگیری آنها راهگشای مشارکت باغداران در ایجاد این‌گونه تعاونی‌ها خواهد بود. افزون بر این، پاره‌ای از نتایج پژوهش حاضر را می‌توان بدین شرح یادآور شد:

۱- با توجه به بالا بودن میانگین سنی جامعه باغداران (۴۷ سال) و عدم توانایی بالا و مؤثر اکثریت آنها در برقراری رابطه مبادله‌ای (ارائه نیروی یدی) با کارگزاران دولتی و

همچنین، ضعف اقتصادی غالب آنها (درآمد سالانه ۷۰/۵ درصد آنها کمتر از صد میلیون ریال بوده است) و عدم توانایی در کمک مالی یا ابزاری برای ایجاد تعاونی‌های فعال و مؤثر، باید تأکید بر انتظار مشارکت از آنها در ابعادی از مشارکت باشد که در توان آنهاست (نظیر نیازسنجی، برنامه‌ریزی، مدیریت و ارزشیابی فعالیت‌های تعاونی). قطعاً سوق دادن مشارکت بهره‌برداران بدین سو خود نیازمند آماده‌سازی ذهنی و فکری آنها از طریق ارائه آگاهی‌های لازم است.

۲- یافته‌ها نشان می‌دهد که اکثریت باغداران گردو (۸۲/۱ درصد) تحصیلاتی در حد دیپلم و پایین‌تر داشته‌اند که بیانگر پایین بودن نسبی سطح سواد افراد مورد مطالعه است. از این‌رو، برای برقراری ارتباط با آنها، باید از مجراهای ارتباط بومی بیش از پیش استفاده کرد. بدین منظور، لازم است این مجراها شناخته شوند و با در نظر گرفتن مزایای نسبی هر کدام در ارائه انواع مختلف اطلاعات و دانش، از آنها بهره‌گیری شود.

۳- با توجه به وجود رابطه مثبت و معنی‌دار بین درآمد غیرکشاورزی و حمایت‌های مالی دولتی و «میزان تمایل باغداران به مشارکت» و با توجه به اثرات مثبت تعاونی‌ها بر درآمد آنها، پیشنهاد می‌شود که وزارتخانه‌های تعاون و جهاد کشاورزی از تشکیل تعاونی‌های تولید کشاورزی با اعطای تسهیلاتی مانند وام‌های کم‌بهره حمایت کنند و در این زمینه، قبل از هرگونه اقدام، اراده کافی در بخش‌های قانونگذاری، اجرایی و بخش مردمی در راستای مشارکت اساسی، مستمر و برنامه‌ریزی‌شده در این نهادها حاصل شود.

۴- با توجه به نتایج تحلیل رگرسیونی، سابقه باغداری یکی از متغیرهایی بوده که بر «میزان تمایل به مشارکت» تاثیرگذار است. از این‌رو، برای بسترسازی و تقویت مشارکت در ایجاد تعاونی‌های فعال در منطقه، جلب حمایت و نظر باغدارانی که از تجربه و سابقه بیشتری برخوردارند، از طریق مشورت با آنها و ارزش‌گذاری به دانش و ارزش‌های آنها، می‌تواند در تسهیل این امر کمک کند.

- ۵- بر اساس یافته‌های تحلیل رگرسیونی، مهم‌ترین متغیر مؤثر بر میزان تمایل باغداران به مشارکت نگرش آنها دربارهٔ تعاونی‌ها بوده است ($\text{Beta} = ۰/۳۸۸$). از این رو، تلاش در راستای بهبود نگرش باغداران از طریق تدوین و ارائه برنامه‌های آموزشی- ترویجی رادیویی و تلویزیونی مناسب جایگاهی ویژه دارد.
- ۶- پیشنهاد می‌شود که مطالعاتی در زمینه آسیب‌شناسی تعاونی‌های تولید کشاورزی، چگونگی تخصیص و نحوه انجام حمایت‌های مالی دولتی از این نهادها و نیز مطالعات نیازسنجی در حیطه‌های مختلف تعاونی‌ها از جمله شاخه‌های آموزش و مدیریت در تعاونی‌ها انجام شود و همچنین، پژوهش و تحلیل‌هایی در زمینه مباحث تخصصی بازار و فروش محصولات تولیدی در تعاونی‌ها صورت گیرد.

یادداشت‌ها

- ۱- «اعتماد» میزان همبستگی و اطمینانی است که افراد یک جامعه به هم دارند؛ «عضویت» نیز به معنی میزان مشارکت در شکل‌ها و فعالیت‌های اجتماعی روستاست (احمدوند و شریف‌زاده، ۱۳۸۸).
2. stepwise regression

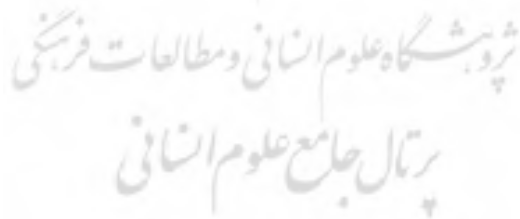
منابع

- احمدوند، م. و شریف‌زاده، م. (۱۳۸۸)، «امکان‌پذیری تشکیل انجمن‌های آب‌بران: مطالعه موردی دشت کوار استان فارس». *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، سال ۵، شماره ۲، صص ۱-۱۵.
- اعظمی، م. و سروش‌مهر، ه. (۱۳۸۹)، «تأثیر متغیرهای فردی و اقتصادی زنان روستایی بر مشارکت آنان در تعاونی تولید: مطالعه موردی تعاونی توپ‌سازی شهرستان پاوه و اورامانات». *مجله پژوهش‌های روستایی*، شماره ۴، صص ۱۷۹-۲۰۴.
- باصری، ب.؛ صادقی، ه.؛ و خاکسار، غ. (۱۳۸۹)، «بررسی عملکرد تعاونی‌های تولید در کشاورزی ایران». *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی*، سال ۱۰، شماره ۳، صص ۱-۲۴.
- پزشکی‌راد، غ. (۱۳۷۹)، «بررسی عوامل مؤثر بر عضویت کشاورزان در تعاونی‌های تولید روستایی استان فارس». *مجموعه مقالات سومین کنفرانس ملی اقتصاد کشاورزی ایران*، مشهد، صص ۱۳۱-۱۵۵.

- پزشکی‌راد، غ. و کیانی‌مهر، ح. (۱۳۸۰)، «نقش شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در بهبود وضعیت فنی و اقتصادی کشاورزان گندمکار شهرستان سبزوار». *مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه*، سال ۹، شماره ۳۴، صص ۳۴۳-۳۶۳.
- حیدرپور، ز؛ شعبانعلی‌فمی، ح.؛ و ملک‌محمدی، ا. (۱۳۸۶)، «بررسی نقش اعضای تعاونی‌های جنگل‌نشینان در احیای منابع جنگلی غرب استان مازندران». *مجله علوم کشاورزی و منابع طبیعی*، سال ۱۵، شماره ۱.
- شاهرودی، ع. و چیدری، م. (۱۳۸۸)، «عوامل تأثیرگذار بر مشارکت کشاورزان در مدیریت شبکه‌های آبیاری: مطالعه موردی در استان خراسان رضوی». *مجله تحقیقات اقتصادی و توسعه کشاورزی ایران*، دوره ۳۹، شماره ۱.
- صدیقی، ح. و درویش‌نیا، ع. (۱۳۸۱)، «بررسی میزان موفقیت شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان مازندران». *مجله علوم کشاورزی ایران*، سال ۳۳، شماره ۲، صص ۳۱۳-۳۲۳.
- طالب، م. (۱۳۸۴)، *اصول و اندیشه‌های تعاونی*. چاپ چهارم. تهران: دانشگاه تهران.
- طاهرخانی، م. و قرنی‌آرانی، ب. (۱۳۸۰)، «مطالعه عوامل مؤثر بر گرایش روستاییان به تشکیل تعاونی‌های روستایی: مطالعه موردی دهستان قنوت قم». *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*، سال ۲۰، شماره ۳ (پیاپی ۷۸)، صص ۸۱-۱۰۱.
- عباسی، ح. (۱۳۷۹)، *بررسی عوامل مؤثر در گرایش افراد به ایجاد تشکل‌های تعاونی در کهگیلویه و بویراحمد*. یاسوج: اداره تعاون، استان کهگیلویه و بویراحمد.
- علی‌بیگی، ا. و نکویی‌نائینی، ع. (۱۳۸۷)، «عوامل مؤثر بر میزان مشارکت اعضا در مدیریت تعاونی‌های روستایی شهرستان کرمانشاه». *مجله علوم کشاورزی ایران*، سال ۲، شماره ۳۹.
- لطیفیان، ا. (۱۳۸۵)، «بررسی وضعیت شرکت‌های تعاونی کشاورزان استان خراسان در سامان‌دهی نیروی انسانی پراکنده (ارائه راهکاری مناسب)». *پژوهش‌نامه علوم انسانی و اجتماعی*، سال ۵، شماره ۱۷، صص ۱۲۰-۱۴۴.
- محمملو، ح. ع. (۱۳۸۳)، «تعاونی‌های کشاورزی در ایران و جهان». *ماهنامه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی وزارت تعاون*، دوره جدید، شماره ۱۵۸ (آبان ۱۳۸۳)، صص ۳۲-۳۶.
- مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان تویسرکان (۱۳۹۱)، *آمارنامه سال ۱۳۹۱*. همدان: مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان تویسرکان.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)، *سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵-۱۳۳۵*. تهران: مرکز آمار ایران.

- معتد، م. ک. و پورکند، ش. (۱۳۹۰)، «نقش شرکت‌های تعاونی روستایی در دستیابی به توسعه پایدار برنج». *مجموعه چکیده مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی ظرفیت‌های بخش تعاون در توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی*، ۲۷ و ۲۸ فروردین ۱۳۹۰، جزیره کیش. ناطقی، ع. (۱۳۸۳)، «جایگاه تعاون در برنامه‌های توسعه». *ماهنامه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی وزارت تعاون*، شماره ۱۵۸ (پیاپی ۲۴۷)، صص ۱۴-۱۵.
- نصیری، ا. (۱۳۸۹)، «آثار تشکیل تعاونی‌های تولید کشاورزی بر بهبود شاخص‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعضا: مطالعه موردی روستاهای شهرستان زنجان». *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۳، شماره ۳ (پاییز ۱۳۸۹)، صص ۱۲۷-۱۴۵.
- یزدان‌پناه، ل. و صمدیان، ف. (۱۳۸۶)، «بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت شرکت‌های تعاونی صنایع دستی کرمان». *کارنامه پژوهشی وزارت تعاون در سال ۱۳۸۶*. تهران: خوشبین.
- Ajayi, A. O. (2006), "An assessment of farmer willingness to pay for extension services using the contingent valuation method (CVM): the case of Oyo State, Nigeria". *Journal of Agricultural Education and Extension*, Vol. 12, No. 2, pp. 77-108.
- Didi, B. (2004), "Short communication fishing cooperatives participation in managing Nar shore resources: the case in Capiz, Central Philippines". *Fisheries Research*, 67, pp. 81-91.
- Grootaert, C. (1999), *Capital, Householder Welfare and Poverty in Indonesia, Local Level Institutions Study*. Washington DC: Social Development Department Network, World Bank.
- Kreanzle, C. (1989), *Farmers Co-operative Members and Use Research Report*. Washigton DC: USDA.
- Kuhi, K. (2006), *Pathological Development of Cooperatives in the Province of East Azerbaijan*. Tabriz: Ministry of Cooperatives, Department of Cooperatives in East Azerbaijan Province.
- Nekoie Naeni, A. (2006), *Analysis of the Factors Influencing Success of Rural Cooperatives*. MSc. Dissertation, Iran, Kermanshah: University of Razi.

- Mokhtari, V.; Ahmadpour, A.; and Poursaeed, A. (2012), "Regression analysis of factors in the agricultural success of production cooperatives of Ilam". *Trends in Advanced Science and Engineering*, Vol. 4, No. 2, pp. 100-109.
- Raman, A. (2005), *The Function of Cooperatives in India*. New Delhi: Mahanata.
- Shufang, Z and Leonard, P. (1998), *Co-operative Organization in Rural Canada and the Agricultural Co-operative Movement in China*. Saskatoon, SK: A Comparison Center for the Study of Co-operatives, University of Saskatchewan.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی